

UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA INFORMATIKY A GEOINFORMATIKY

VEGETAČNÍ INDEXY

1. seminární práce z předmětu Dálkový průzkum Země

Vypracovala: **Pavína Komeštková**
1. ročník navazujícího Mgr. studia
Rok: **2006**

Obsah:

1. Úvod	2
2. Charakteristika základních pojmů	2
2.1. Vegetační indexy	2
2.1.1. Poměrové indexy	2
2.1.1.1. Jednoduchý poměrový vegetační index	2
2.1.1.2. Normalizovaný diferenční vegetační index	2
2.1.1.3. Transformovaný vegetační index	3
2.1.1.4. Index listové vegetační složky	3
2.1.1.5. SR (Simple Ratio)	3
2.1.1.6. SAVI (Soil Adjusted Vegetation Index)	3
2.1.1.7. Infrared index	3
2.1.1.8. Mid IR index	3
2.1.2. Ortogonální indexy	3
2.1.2.1. PVI	3
2.1.2.2. TASSELED CAP	5
2.2. Dálkový průzkum Země	5
2.3. Dálkový průzkum Země – satelitní data	5
3. Modelování s daty DPZ	5
4. Aplikace DPZ	6
4.1. Aplikace DPZ v oblastech s vegetací	6
4.2. Aplikace DPZ v hydrologii	6
4.3. Aplikace DPZ v geomorfologii	7
5. Mapování vegetace s využitím družicových snímků	7
5.1. Hlavní rysy spektrálního chování vegetace	7
6. Příklady mapování vegetace na družicových snímcích	9
6.1. NDVI	9
6.2. Tasseled Cap	9
7. Mapování vegetace v globálním a regionálním měřítku	10
8. Závěr	12
Seznam použitých zdrojů	12

1. Úvod

Předmětem této seminární práce je popsat vegetační indexy a uvést jejich příklady využití. Dále uvést přehled možných přístupů a řešení.

Spektrální indexy zahrnují skupinu poměrně jednoduchých aritmetických operací s dvěma či více pásmy multispektrálního obrazu, jejichž cílem je na základě znalostí spektrálního chování zvýraznit například vegetační složku v obraze. Některé z nich však vypovídají i o vlastnostech půdního substrátu. Za určitých předpokladů lze těchto indexů využít i k určování kvalitativních ukazatelů, jako je množství (hmotnost) zelené biomasy v ploše pixelu apod.

2. Charakteristika základních pojmů

2.1. Vegetační indexy

Vyjadřují vztah mezi odrazivostí v intervalu červené viditelné části spektra (600 – 700 nm - dále RED) a v blízké infračervené části spektra (přibližně 700 – 900 nm - dále NIR). Pro mapování vegetace se používá především tzv. vegetačních indexů, kterých lze za určitých předpokladů využít i k určování kvantitativních ukazatelů, jako je množství biomasy v ploše pixelu.

Existuje velké množství algoritmů pro výpočet vegetačních indexů, ve většině případů jsou však funkčně ekvivalentní. Indexy lze rozdělit do dvou velkých skupin: poměrové a ortogonální.

2.1.1. Poměrové indexy

Dávají do vztahu jednoduchým nebo normalizovaným poměrem odrazivost povrchů v červené viditelné a blízké infračervené části spektra. Mezi nejčastěji používané poměrové indexy patří například:

2.1.1.1. Jednoduchý poměrový vegetační index (RVI - Ratio Vegetation Index):

$$RVI = \frac{NIR}{RED}$$

2.1.1.2. Normalizovaný diferenční vegetační index (NDVI - Normalized Difference Vegetation Index):

$$NDVI = \frac{NIR - RED}{NIR + RED}$$

- hodnoty se mohou pohybovat v intervalu [-1; +1]
- využití v systémech Landsat TM (TM3,4), NOAA AVHRR (pásmo 1,2)

- přehledové mapování stavu vegetace
- korelují především s obsahem zelené hmoty na ploše pixelu
- využití v lesnických a zemědělských aplikacích

2.1.1.3. Transformovaný vegetační index (TVI - Transformed Vegetation Index):

$$TVI = \sqrt{\frac{NIR - RED}{NIR + RED} + 0.5}$$

2.1.1.4. Index listové vegetační složky (leaf area index)

- celková plocha horní strany listů na horizontální jednotku plochy
- kvalitní ukazatel celkové listové plochy

2.1.1.4. SR (Simple Ratio)

- první používaný vegetační index

2.1.1.5. SAVI (Soil Adjusted Vegetation Index)

- Index minimalizuje rušivý vliv půdy, citlivý na atmosférické vlivy, možnost další modifikace (ARVI – Atmospherically Resistant Veget. Indx)

2.1.1.6. Infrared index (Hardisky et al., 1983)

- citlivější na změny biomasy rostlin a vodní stres vegetace než NDVI

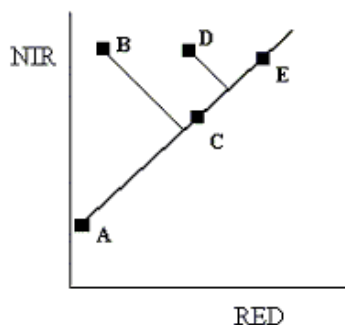
2.1.1.7. Mid IR index (Musick & Pelletier, 1988)

- vysoká korelace s obsahem půdní vláhy

2.1.2. Ortogonální indexy

Jsou lineární kombinací původních pásem multispektrálního obrazu.

2.1.2.1. PVI (perpendicular vegetation index) – je zástupcem této skupiny indexů pomocí kterého lze do značné míry odlišit odrazivost vegetace a půdního substrátu. Princip výpočtu PVI je znázorněn na následujícím obrázku:

kde

RED - odrazivost v červené viditelné části spektra,

NIR - odrazivost v blízké infračervené části spektra.

A,C,E - linie půdy,

B,D - pixely s různým zastoupením vegetace.

Vzdálenost od linie půdy určuje hodnotu PVI. Ze spektrálního chování půdy nepokryté vegetací plyne, že její odrazivost v červené viditelné a blízké infračervené části spektra vykazuje kladnou korelaci a hodnoty pro různé vzorky holé půdy vynesené do dvourozměrného grafu mají tendenci vytvářet přímku - tzv. linii půd (soil line). Pixel A tak může reprezentovat vlhkou, pixel E naopak suchou půdu. Rovnice přímky reprezentující linii půd lze sestavit například metodou nejmenších čtverců ze vztahu:

$$NIR_p = a \cdot RED_p + b$$

kde

NIR_p - odrazivost půdy v blízké infračervené části spektra,

RED_p - odrazivost půdy v červené viditelné části spektra,

a, b - koeficienty rovnice přímky.

V případě spektrálního chování vegetace je však odrazivost vysoká v blízkém infračerveném pásmu a naopak daleko nižší v pásmu viditelném. Pixely, na jejichž odrazivosti se v různé míře podílí vegetace, se budou v grafu umísťovat nad uvedenou linii půd. Kolmá vzdálenost daného pixelu od linie půd je potom definována jako tzv. PVI (Perpendicular Vegetation Index):

$$PVI = \sqrt{(RED_p - RED_v)^2 + (NIR_p - NIR_v)^2}$$

kde

NIR_p - odrazivost půdy v blízké infračervené části spektra

RED_p - odrazivost půdy v červené viditelné části spektra

NIR_v - odrazivost vegetace v blízké infračervené části spektra

RED_v - odrazivost vegetace v červené viditelné části spektra

Na hodnoty uvedeného indexu mají velký vliv takové vlastnosti půdního substrátu jako vlhkost půdy či drsnost povrchu.

2.1.2.2. TASSELED CAP - druhý příklad ortogonálního vegetačního indexu je transformace původních pásem multispektrálního obrazu. Podobně jako v případě tzv. analýzy hlavních komponent jsou z původních pásem multispektrálního obrazu vypočtena lineární kombinací pásma nová, která zvýrazňují určité vlastnosti povrchů.

2.2. Dálkový průzkum Země (DPZ)

Znamená získání informací o objektech a jevech na dálku – bez přímého kontaktu s těmito jevy či objekty, při kterém se využívá dvou základních poznatků:

- člověk, ať již sám či za pomoci různě složitých přístrojů, je schopen získat kvalitativní a kvantitativní informace o jevech a věcech, které ho obklopují,
- každý tento jev nebo objekt nějakým charakteristickým způsobem ovlivňuje své okolí.

Řada autorů uvádí více či méně vyčerpávající definici tohoto pojmu.

2.3. Dálkový průzkum Země – satelitní data

V dálkovém průzkumu Země se uplatňují kromě leteckých také družicové snímky. Možnosti použití v ekologii jsou dány rozlišovací schopností a rozsahem vlnových délek snímaného odraženého záření. Nejčastěji se používají optická data pořízená skenerem Thematic Mapper družice Landsat (rozlišení 30 m), neboť rozsahem spektrálních pásem pokrývá a rozlišuje půdu, vodu a biomasu.

Z kombinace spektrálních pásem jsou často používány tzv. vegetační indexy (např. NDVI), které vyjadřují množství biomasy a vycházejí z rozdílu hodnot vysoké odrazivosti v blízké IČ oblasti (800 nm) a oblasti červeného světla (680 nm, absorpční pásmo chlorofylu) normalizovaného na celkovou intenzitu dopadlého nebo odraženého záření. Zdravá lesní vegetace odráží v blízké infračervené oblasti (TM4) a absorbuje v krátkovlnné infračervené oblasti (TM5). Poškozená lesní vegetace zmenšuje odrazivost v TM4 a zvyšuje v TM5.

3. Modelování s daty DPZ

Obrazové materiály získané distribučními metodami obsahují velké množství informací o různých jevech a procesech probíhajících na zemském povrchu. Z původních nezpracovaných dat je nutné vhodnými postupy zvýraznit či vymežit postupy klasifikace. Existuje mnoho algoritmů, které zvýrazňují specifické jevy v obraze (biologické, fyzikální, apod.)

Cílem těchto operací je sestavit model, který data získaná metodou DPZ dává do kvalitativního a často do kvantitativního vztahu s biologickými, či fyzikálními vlastnostmi objektů či jevů na zemském povrchu.

Vztah mezi daty získanými distančním snímáním a uvedenými parametry lze vyjádřit pomocí těchto postupů:

- a) fyzikální modelování
- je založeno na matematických postupech
  - snahou je obdržet absolutní hodnotu odrazivosti objektů

- b) empirické modelování - vztah mezi DPZ a biofyzikálními parametry je formulován regresivní závislostí, př. podzemní měření kvality vody
- c) kombinovaný přístup - zahrnuje přepočítání pixelů na absolutní hodnotu a poté jejich korelační a regresivní analýzu s pozemními měřeními

4. Aplikace DPZ

- 4.1. Aplikace DPZ v oblastech s vegetací:**
- zemědělství
  - lesnictví
  - krajinná ekologie

- Aplikace:
- Prostorová struktura krajiny (landcover)
  - Kvantitativní charakteristiky vegetace (rozlohy lesa, zemědělských kultur)
  - Kvalitativní stav vegetace (zdravotní stav vegetace)
  - Časové změny vegetace (změna rozlohy lesa/luk/kultur)
  - Odhad výnosů zemědělských plodin

Monitorování změn vegetace s využitím družicových snímků

V posledních letech se ekologický výzkum intenzivně zabývá procesy, které souvisejí se změnami prostředí vyvolanými lidskými aktivitami. Změny jsou sledovány na různých časoprostorových škálách a objektech různé organizační úrovně. Rostlinstvo tyto procesy velmi dobře odráží a fytoindikace patří k rychlým a relativně levným metodám zachycujícím změny v ekosystémech. Satelitní data poskytují velmi dobré podklady pro hodnocení změn v krajině.

- 4.2. Aplikace DPZ v hydrologii:**
- oceánografie
  - kontinentální hydrologie

- Aplikace
- rozloha vodních objektů
  - znečištění vodních objektů, odhad koncentrací škodlivin
  - teplotní charakteristiky vodních objektů
  - vlhkostní charakteristiky krajiny
  - rozloha sněhové pokrývky
  - analýza vodní hodnoty sněhu
  - určování výšky vodního sloupce

- 4.3. Aplikace DPZ v geomorfologii:**
- geomorfologie
  - pedologie
  - průzkum nalezišť nerostných surovin

- Aplikace:
- pedologie – půdní druhy, odhady půdní vlhkosti

- zjišťování výskytu některých minerálů
- geomorfologie – základní strukturní tvary a formy reliéfu (zlomy aj.)
- změny reliéfu (zemětřesení, vulkanologie)
- mapování (generování 3D DMT ze stereo družic SPOT, údolní a hydrografická síť)

DPZ při identifikaci erozního poškození půdy

Eroze půdy patří mezi nejrozšířenější škodlivé jevy v životním prostředí. Cílem opatření je udržení produkční schopnosti půdy, v optimálním případě její zvyšování.

Vizuálním projevem eroze půdy jsou morfologické změny. Doprovodným projevem těchto morfologických (kvantitativních) změn jsou barevné deviace, které odlišují nepoškozenou půdu od půdy dotčené erozí v míře znamenající poškození. Barevné rozdíly jsou sice dobře patrné i při práci v terénu, rozhodujícím pohledem pro lokalizaci a kategorizaci barevných rozdílů je však pohled shora.

5. Mapování vegetace s využitím družicových snímků

5.1. Hlavní rysy spektrálního chování vegetace

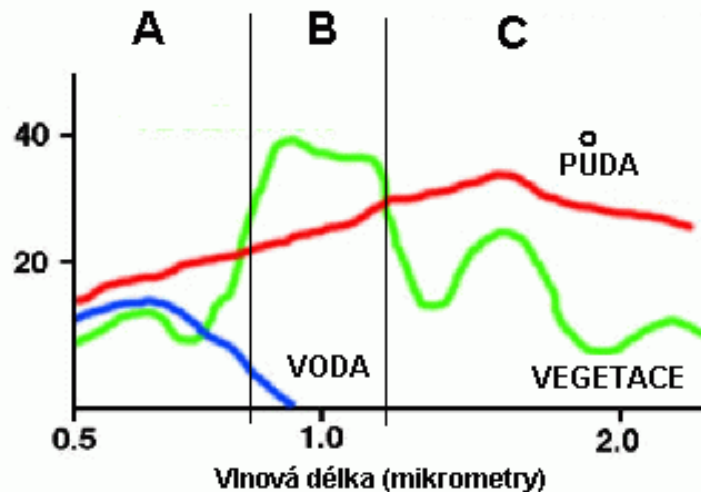
Vyjma polárních oblastí a oblastí pouští se vegetace nachází téměř ve všech družicových snímcích. K jejímu mapování se využívá poznatků o různé odrazivosti vegetace v různých intervalech elektromagnetického spektra. Tzv. spektrální chování vegetace se vyznačuje především výrazným nárůstem odrazivosti v blízké infračervené části spektra. Jestliže na snímcích ve viditelné části spektra odráží povrchy pokryté vegetací v průměru kolem 20 % dopadajícího záření, v blízké infračervené části spektra je to v průměru cca 60 %.

Záření ve viditelné části spektra je výrazně pohlcováno především zeleným barvivem – chlorofylem. V důsledku toho jsou povrchy pokryté vegetací na černobílých snímcích poměrně tmavé. Protože pohlcování záření chlorofylem je nejintenzivnější v modré a červené části viditelného záření a méně intenzivní v zelené části kolem 550 nm, jeví se nám vegetace jako zelená.

V oblasti kolem 700 - 800 nm dochází k výraznému nárůstu odrazivosti a v blízké infračervené části spektra 700 – 1300 nm je tato odrazivost formována především uspořádáním buněk těchto částí rostlin, které jsou nejvíce vystaveny dopadajícímu slunečnímu záření – tedy odrazivostí listů. Protože buněčná struktura různých druhů rostlin je odlišná, také jejich odrazivost se liší a toho lze využít pro rozpoznávání druhů rostlin. Na infračervených snímcích lze například poměrně snadno odlišit porosty listnatého a jehličnatého lesa. Porosty listnatého lesa jsou na snímcích podstatně světlejší. V intervalu spektra 1300 – 3000 nm je odrazivost vegetace formována především přítomností vody v orgánech rostlin. Vyšší obsah vody snižuje odrazivost rostlin.

Povrchy s vegetací lze identifikovat i na snímcích v mikrovlnné části spektra – na radarových snímcích. Odraz mikrovlnného záření od vegetace je však poměrně komplikovaný, protože k němu nedochází pouze na povrchu listů, ale většinou se jedná o několikanásobný odraz v celé vrstvě vegetačního krytu. Na radarových snímcích způsobuje vegetace ve většině případů tzv. difúzní odraz mikrovlnného záření.

Na obrázku je spektrální křivka odrazivosti listu, která se v oblasti viditelného a blízkého infračerveného záření dělí do tří hlavních částí, které odpovídají faktorům určujícím velikost spektrální odrazivosti.

- A) oblast pigmentační absorpce (400-700 nm)
- B) oblast buněčné struktury (700-1300 nm)
- C) oblast vodní absorpce (1300-3000 nm)

Naznačené obecné rysy spektrálního chování vegetační složky krajiny bývají modifikovány v průběhu vegetačního období a mění se také v důsledku stresů, kterým může být porost vystaven. Obecně u rostlin poškozených např. mrazem, usychajících na konci vegetačního období či u rostlin poškozených chemickými látkami dochází k poklesu odrazivosti v blízké infračervené části spektra a k vzrůstu v části červené. Protože se změna projeví nejdříve v infračervené části spektra, je možné na snímcích zaznamenat změnu v kondici vegetačního krytu dříve než se projeví v přírodě např. změnou barvy listů.

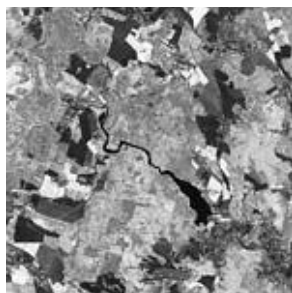
Vzhled povrchů pokrytých vegetací je na družicových snímcích ovlivňován především těmito faktory:

- Vnější uspořádání vegetačního krytu
- Vnitřní struktura jednotlivých částí rostlin
- Vodní obsah
- Zdravotní stav
- Vlastnosti půdního substrátu

6. Příklady mapování vegetace na družicových snímcích

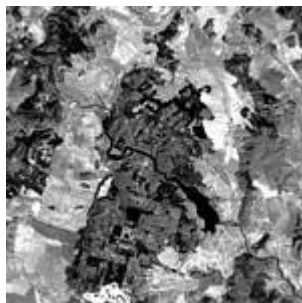
6.1. NDVI

Snímek SZ části Brněnské aglomerace ukazuje hodnoty tzv. normalizovaného vegetačního indexu (NDVI). Původní snímek byl vytvořen na počátku května a nejvyšší hodnoty NDVI vykazují pole, na nichž převládá odrazivost vzrostlé vegetace – především vzrostlé ozimé obiloviny. Vyšší hodnoty NDVI vykazují lesní porosty. V rámci nich lze odlišit světlejší tóny ploch listnatého lesa od tmavších ploch jehličnanů s nižšími hodnotami vegetačního indexu. Voda se jeví téměř jako černá, podobně jako větší zastavěné plochy.

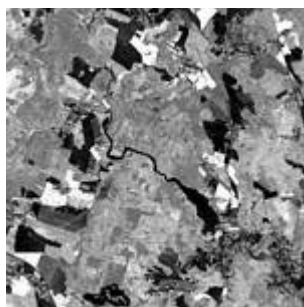

6.2. Tasseled Cap

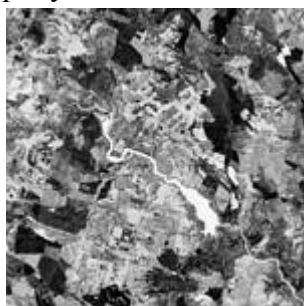
Následující série tří obrázků ukazuje výsledek transformace Tasseled Cap. Na prvním obrázku odpovídají stupně šedi indexu odrazivosti půdy (brightness) – tedy obrazové prvky, na jejichž odrazivosti se podílí především holá půda jsou nejsvětlejší, plochy pokryté vegetací a vodní plochy mají hodnotu indexu nízkou a jsou podány tmavými odstíny. Vysoké hodnoty indexu má také areál Velké ceny při spodním okraji snímku a plochy se zástavbou.

Druhý obrázek prezentuje index Greenness a je tedy vegetačním indexem – Nejvyšší hodnoty a nejsvětlejší tóny patří částem obrázku s rozvinutým vegetačním krytem.

Třetí ze série obrázků mapuje vodní obsah - vodní plochy a povrchy s vysokým obsahem vody mají nejvyšší hodnoty indexu a jsou tudíž světlé, naopak nízké hodnoty a tmavé tóny mají části obrazu s převládající odrazivostí holé půdy a sporé vegetace. Odstíny šedi jednotlivých základních druhů povrchů jsou a tomto snímku téměř opačné ve srovnání se snímek prezentující odrazivost půdy.

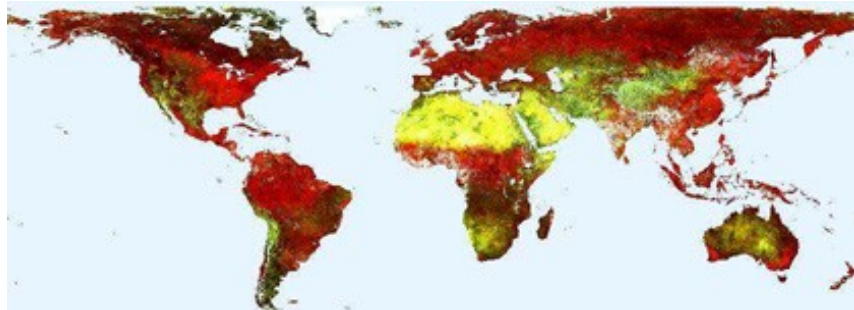
7. Mapování vegetace v globálním a regionálním měřítku.

Vegetační indexy lze sestavovat například z obrazových dat pořízených družicemi SPOT, LANDSAT či NOAA. Právě hodnot indexu NDVI vypočtených z 1. a 2. pásma skeneru AVHRR umístěného na družicích NOAA se používá pro mapování vegetace v globálním měřítku. I když družice NOAA jsou určeny pro meteorologické aplikace, snímky z těchto družic hrají významnou roli i při tématickém mapování zemského povrchu v globálním měřítku.

Hodnoty NDVI se mohou pohybovat v intervalu (-1,+1) a korelují především s obsahem zelené hmoty v ploše pixelu. Z hodnot NDVI jsou sestavovány přehledové mapy stavu vegetace. Mapy jsou sestavovány většinou jako tzv. 10 denní kompozice maxim NDVI, kdy výsledná mapa vznikne superpozicí map indexu NDVI z 10 předcházejících dnů. Do výsledné mapy je vždy zaznamenána maximální hodnota každého pixelu. Vychází se z předpokladu, že v periodě 10 dní se v ploše každého pixelu alespoň jednou neobjeví oblačnost a tudíž zaznamenaná hodnota je hodnotou NDVI pro zemský povrch. Tímto způsobem je z výsledné mapy odfiltrována oblačnost. Mapy NDVI mohou být vhodným nástrojem ke studiu zdravotního stavu vegetace, časových změn a průběhu fenofází, odhadům

výnosů zemědělských plodin, odhadům vodního stresu rostlin atd. V globálním měřítku však mohou sloužit i jako indikátor kolísání a změn klimatu.

Na následujícím snímku je tzv. globální 10-ti denní syntéza z období 21.3.1999 - 31.03.1999.

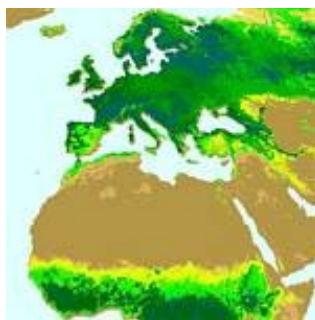
Následující snímky jsou příkladem změn v hodnotách NDVI v průběhu vegetačního období v Evropě, v severní Africe a v oblasti Sahelu. První je z počátku roku, kdy vegetace je zaznamenána pouze v nejnižnějších částech Evropy.

Druhý ukazuje nástup jara na konci měsíce března a postupný nástup rozvoje vegetace ve střední Evropě.

Třetí ze série snímků zachycuje rozvoj vegetace na konci června.

Poslední snímek zachycuje situaci z konce září s postupným ústupem vegetace patrným především v severní a východní Evropě.

Kromě mapování vegetace v globálním a regionálním měřítku je ještě používáno národní a místní měřítko.

8. Závěr

Satelitní data poskytují do budoucna značný potenciál pro monitorování změn vegetace (krajinného pokryvu) větších území – regionů. Zatím je jejich širší využití spojeno s jistými provozními potížemi (drahé vybavení počítači a programy, vysoké pořizovací ceny dat, značné datové objemy, špatná dostupnost digitálních dat mezi resorty atp.), takže rutinní zpracování a pravidelné pořizování dat provozuje jen několik málo subjektů. Lze však očekávat, že s postupným uvolňováním těchto dat (zejména starších) a s rozvojem tolik potřebného systému centrálního státního datového centra, které bude data poskytovat k nekomerčnímu využití, poroste počet aplikací a využití těchto zdrojů v praxi.

Aplikace DPZ je využívána především v oblasti lesnictví, zemědělství, krajinné ekologii, oceánologii, kontinentální hydrologii, geomorfologii, pedologii a je velkým přínosem pro zkoumání prostorových struktur krajiny, charakteristiku vegetace, výnosů plodin, zjišťování rozlohy vodních ploch, sněhové pokrývky, určování druhů půd a zjišťování změn reliéfu zemského povrchu a v mnoho dalších odvětvích.

Seznam použitých zdrojů:

Dobrovolnický, P. (1998): Dálková průzkum Země – digitální zpracování obrazu, s.194-199

http://www.sci.muni.cz/~dobro/zemsky_povrch_vegetace.html

http://www.natur.cuni.cz/kfgg/pers/langhammer/vyuka/vtfg2/prednasky/dpz_4/dpz_4.html

<http://dynamo.ecn.purdue.edu/~biehl/MultiSpec/>

http://www.natur.cuni.cz/~kfggsekr/pers/langhammer/vyuka/vtfg2/prezentace/DPZ_prednaska_3.pdf

<http://www.uek.cas.cz/people/kucera/LE/TEXTY/druzice.pdf>

http://gis.vsb.cz/GIS_Ostrava/GIS_Ova_2000/Sbornik/Kolejka/Referat.htm